

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «Облік на підприємствах малого бізнесу»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Облік і аудит

за темою № 3 - Облік необоротних активів на підприємствах малого бізнесу

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2022 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 22.08.2022 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2022 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління
(протокол від 15.08.2022 № 1)

Розробники:

1. Викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст вищої категорії, викладач – методист Водолазська Н.В.

Рецензенти:

1. Зав. кафедри міжнародних економічних відносин та адміністрування Кременчуцького інституту ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», к.е.н., доцент Єфременко А.Г.
2. Кандидат економічних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС Харченко М.В.

План лекції

1. Поняття, визнання та оцінка основних засобів
2. Амортизація основних засобів
3. Облік надходження основних засобів

Рекомендована література:

Основна

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємства : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI
3. Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ Міністерства фінансів України від 15.06.2011 р. № 720
4. Методичні рекомендації про застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ Міністерства фінансів України від 25.06.2003 р. №422
5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва : Наказ Міністерства фінансів України від 19.04.2001 р. №186
6. Верига Ю.А. Облік і звітність суб'єктів малого підприємництва. Навчальний посібник. – К. : ЦНЛ, 2014. – 264 с.
7. Гура Н.О., Мельник Т.Г. Облік на підприємствах малого бізнесу. Підручник. – К. : ЦНЛ, 2018. – 288 с.
8. Дробязко С.І., Козир Т.М., Холод С.Б. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу. Навчальний посібник. – К. : ЦНЛ, 2012. – 416 с.
9. Ольшанська М.В., Сажинець С.Й, Хом'як Р.Л. Облік і звітність суб'єктів малого підприємництва. Навчальний посібник. – К.: Магнолія 2006, 2017. – 254 с.
10. Кудлаєва Н.В. Облік на підприємствах малого бізнесу. Навчальний посібник. – Ч.: БДФЕУ, – 2015. – 156 с.
11. [Мединська Т.В.](#), [Чабанюк О.М.](#) Спеціальні податкові режими. Загальні положення, облік і звітність. Навчально-практичний посібник. – К.: Алерта, 2017. – 240 с.
12. Сук Л. К., Сук П. Л., Данілочкіна О. В. Облік і звітність суб'єктів малого бізнесу. Навчальний посібник. – К.: «Каравела», 2017. – 372 с.

Додаткова

13. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV(зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

14. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV(зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
15. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. №2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
16. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку
17. Милявська Е.П., Жабін О.І. Облік на підприємствах малого бізнесу. Навчальний посібник. – К. : ЦНЛ, 2008. – 162 с.
18. Свідерський Є.І., Свідерський Д.Є. Облік діяльності суб'єктів малого підприємництва. Навчальний посібник. – К. : КНЕУ, 2008. – 472 с.
19. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
20. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. №2464-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

Інформаційні ресурси в Інтернеті

21. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
22. Офіційний сайт «Вісник податкової служби України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua>.
23. Офіційний сайт журналу «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vobu.ua>
24. Офіційний сайт журналу «Дебет-Кредит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dtki.com.ua>
25. Офіційний сайт журналу «Податки і бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua>

Текст лекції

1. Поняття, визнання та оцінка основних засобів

Поняття і методологічні основи відображення в бухгалтерському обліку наявності і руху основних засобів і їхньої амортизації визначені в П(С)БО 7 «Основні засоби».

Згідно з п. 4 П(С)БО 7 «Основні засоби» основні засоби — це матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення

адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

В доповнення до цього п. 6 П(С)БО 7 визначає: об'єкт основних засобів визнається активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство/установа отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання та його вартість може бути достовірно визначена.

Згідно з п. 3 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи — це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання котрих, як очікується, призведе до отримання економічних вигід у майбутньому.

Так, підприємство може контролювати актив лише в разі володіння правами на отримання майбутніх економічних вигід від його використання та здатності обмежувати доступ інших суб'єктів господарювання до таких економічних благ. Як правило, контроль супроводжується наявністю права власності.

Отже, із зазначених норм маємо такі критерії для визнання ОЗ:

- 1) контрольованість;
- 2) матеріальність;
- 3) строк корисного використання (експлуатації) понад рік або операційного циклу, якщо він довший за рік;
- 4) отримання в майбутньому економічних вигід від використання такого активу;
- 5) можливість достовірної оцінки;
- 6) призначення — використання в процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій.

Виділяються критерій малоцінності. Так, у п. 5.2 П(С)БО 7 зазначено: підприємства можуть самостійно встановлювати вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів. Опосередковано на це вказують п. 2.1 й абз. 1 п. 2.6 р. II Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства, затверджених наказом Мініфіну України від 27.06.2013 р. № 635.

Підприємства самостійно установлюють критерій малоцінності. Одиницею обліку ОЗ є об'єкт основних засобів.

Об'єкт ОЗ – це:

- закінчений пристрій з усіма пристосуваннями та приладдям до нього;
- конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій;
- відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового чи різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс – певну роботу лише в складі комплексу, а не самостійно;

– інший актив, який відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством/установою.

Згідно з п. 7 П(С)БО 7, придбані створені ОЗ зараховуються на баланс підприємства/установи за первісною вартістю.

Первісна вартість – це історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.

Справедлива вартість – це сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату.

Первісна вартість об'єкта ОЗ складається з таких витрат (п. 8 П(С)БО 7):

- суми, що сплачують постачальникам активів і підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);
- реєстраційні збори, державне мито й аналогічні платежі, що здійснюються у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт ОЗ;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) ОЗ (якщо вони не відшкодовуються підприємству/установі);
- витрати зі страхування ризиків доставки ОЗ;
- витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження ОЗ;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням ОЗ до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Зауважимо: до первісної вартості ОЗ, придбаних (створених) повністю або частково за рахунок запозичень, не включаються фінансові витрати, за винятком фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до П(С)БО 31 «Фінансові витрати».

Визначення первісної вартості об'єкта ОЗ залежить від способу їх надходження на підприємство, зокрема, первісною вартістю для:

- придбаних та створених ОЗ є вартість їх придбання з урахуванням додаткових витрат, передбачених п. 8 П(С)БО 7;
- безоплатно отриманих ОЗ – справедлива вартість на дату отримання з урахуванням додаткових витрат, передбачених п. 8 П(С)БО 7 (п. 10 П(С)БО 7);
- ОЗ, унесених до статутного капіталу, — погоджена засновниками (учасниками) підприємства їх справедлива вартість з урахуванням додаткових витрат, передбачених п. 8 П(С)БО 7 (п. 10 П(С)БО 7);
- об'єктів, переведених до ОЗ із оборотних активів (запасів), – їх собівартість, визначена згідно з П(С)БО 9 «Запаси» та П(С)БО 16 «Витрати» (п. 11 П(С)БО 7);
- ОЗ, отриманого в обмін на подібний об'єкт, — залишкова вартість переданого об'єкта ОЗ. Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість, то первісною вартістю об'єкта ОЗ,

отриманого в обмін на подібний об'єкт, є справедлива вартість переданого об'єкта із включенням різниці до витрат звітного періоду (п. 12 П(С)БО 7);

– ОЗ, придбаного в обмін (або частковий обмін) на неподібний актив, – справедлива вартість переданого немонетарного активу, збільшена (зменшена) на суму грошових коштів або їх еквівалентів, що була передана (отримана) під час обміну (п. 13 П(С)БО 7).

Для цілей бухгалтерського обліку основні засоби класифікуються за такими групами:

1. Основні засоби.
 - 1.1. Земельні ділянки.
 - 1.2. Капітальні витрати на поліпшення земель.
 - 1.3. Будинки, споруди та передавальні пристрої.
 - 1.4. Машини та обладнання.
 - 1.5. Транспортні засоби.
 - 1.6. Інструменти, прилади, інвентар (меблі).
 - 1.7. Тварини.
 - 1.8. Багаторічні насадження.
 - 1.9. Інші основні засоби.
2. Інші необоротні матеріальні активи.
 - 2.1. Бібліотечні фонди.
 - 2.2. Малоцінні необоротні матеріальні активи.
 - 2.3. Тимчасові (нетитульні) споруди.
 - 2.4. Природні ресурси.
 - 2.5. Інвентарна тара.
 - 2.6. Предмети прокату.
 - 2.7. Інші необоротні матеріальні активи.
3. Незавершені капітальні інвестиції.

2. Амортизація основних засобів

Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» застосовуються наступні методи амортизації основних засобів: прямолінійний; зменшення залишкової вартості; прискореного зменшення залишкової вартості; кумулятивний; виробничий.

Для обліку капітальних і фінансових інвестицій та інших необоротних активів застосовується розділ II відомості 4-м (рахунки 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 15 «Капітальні інвестиції», 18 «Інші необоротні активи», 35 «Поточні фінансові інвестиції»).

Кореспонденція рахунків з обліку необоротних активів надана в табл.1.

Кореспонденція рахунків з обліку необоротних активів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		За спрощеним Планом рахунків	
		Дт	Кт
Придбання основних засобів			
1	Відображено вартість об'єкта основних засобів за договором	15	68
2	Одночасно відображено податковий кредит	64	68
3	Транспортні та інші витрати по придбанню об'єкта основних засобів	15	68
4	Одночасно відображений податковий кредит за даними витратами	64	68
5	Введений в експлуатацію придбаний об'єкт основних засобів	10	15
6	Зроблено оплату за придбаний об'єкт основних засобів	68	31
Амортизація необоротних активів			
7	Нараховано амортизацію необоротних активів виробничої діяльності	23	13
8	Нараховано амортизацію необоротних активів загальновиробничого призначення	91	13
9	Нараховано амортизацію необоротних активів іншої операційної чи іншої діяльності	96	13
Витрати на поліпшення і утримання необоротних активів			
9	Відображено суму придбаних запасних частин для проведення ремонту	20	68
10	Одночасно відображений податковий кредит	64	68
11	Списано запасні частини на витрати звітного періоду	91, 96	20
12	Відображено вартість ремонту, зробленого підрядною організацією	15	68
13	Одночасно відображений податковий кредит	64	68
14	Списано суми витрат на ремонт	10	15
Ліквідація основних засобів			
15	Списано знос ліквідованого об'єкта основних засобів	13	10
16	Списано залишкову вартість ліквідованого об'єкта основних засобів	96	10
17	Списано залишкову вартість ліквідованого об'єкта основних засобів	79	96
Дооцінка основних засобів			
18	Збільшення вартості основних засобів на суму балансової вартості та амортизації	10	40
19	Дооцінка накопиченої амортизації	40	13
Уцінка основних засобів			
20	Відображено результат уцінки основних засобів на суму амортизації	13	10
21	Уцінка основних засобів на суму балансової вартості	96	10
22	Відображено результат уцінки основних засобів на суму балансової вартості	79	96

3. Облік надходження основних засобів

Введення в дію придбаних або збудованих основних засобів (ОЗ) оформляються первинним документом: “Акт-накладна приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів” (форма 03-1).

Регістри аналітичного обліку основних засобів:

- Форма 03-6 "Інвентарні картки";
- Форма 03-7 "Опис інвентарних карток".

Регістр синтетичного обліку: відомість 4-м, розділ I (або В-1).

Витрати на придбання або будівництво основних засобів відображаються за дебетом рахунку 15 (субрахунки 151 або 152), а у процесі введення об'єкта ОЗ в експлуатацію списуються в дебет рахунку 10. Безоплатно отримані ОЗ зараховують до складу додаткового капіталу (рахунок 424 "Безоплатно одержані необоротні активи").

Типова кореспонденція рахунків до обліку основних активів наведена в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Типова кореспонденція рахунків до обліку необоротних активів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків			
	За загальним Планом рахунків		За спрощеним Планом рахунків	
	дебет	кредит	дебет	кредит
1.Оприбутковано основні засоби від постачальника	10	631	10	68
2. Включені витрати на транспортування, монтаж основних засобів до їх первісної вартості	10	631	10	68
3. Отримано основні засоби від засновників як внесок до статутного фонду	10	46	10	40
4. Отримано безкоштовно основні засоби	10	745	10	74
5. Введено в експлуатацію основні засоби	10	15	10	15
6. Списано собівартість реалізованих основних засобів	972	10	96	10
7. Безкоштовна передача основних засобів	976	10	96	10
8. Списано знос основних засобів, які реалізовані або передані	13	10	13	10

Всі основні засоби закріплюють за матеріально-відповідальними особами. Інвентаризація ОЗ перед річним звітом проводиться не раніше 1 листопада. Інвентаризаційний опис може складатися на три дати. Інвентаризація будівель та нерухомих об'єктів може проводитися 1 раз на 3 роки.

Надлишки оприбутковуються як безоплатно отримані, їх вартість і знос визначаються комісією. Нестачі списуються на матеріально-відповідальну особу або на витрати за залишковою вартістю.